ހަދީޘްގެ އަލީގައި: ދަރިންގެ ކިބައިގައި ތިބުން ސިފައެއް އަހަރެމެންނަށްވުން

މި އަހަރުގެ ފިޠުރު ޢީދު ނަމާދަށް ކުޑަކުއްޖަކު ބައްޕައިގެން ދަނީ.---ފޮޓޯ: ފަހާޒު މޫސާ| މިހާރު

ޑރ. ސަޢުދުﷲ ޢަލީ

މިހާރު : 04 އެޕްރީލް 2025 - 10:36

މާތް الله ދުޢާސުންނަތްތަކީ ބައިވެރިންގެ ކިބައިން ދިމާ ކުރެވިގެން ވެއެވެ. މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘް ކުރެއްވި އެވެ.

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ ކިބައިގައި ތިބުން ސިފައެއް އަހަރެންނަށްވާނެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ދެކެ ލޯބިވުމާއި އަހުލުބައިތުންގެ އާދަން ދެކެ ލޯބިވުމާއި ކިޔެވި ޤުރުއާން ކިޔެވުމެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ކިޔަވާ ޤުރުއާން އުފުލާ މީހުންނަކީ ދުވަހެއްގައި الله ގެ ހިޔާވަހިކަން ނޫން އެހެން ހިޔާވަހިކަމެއް ނެތް ދުވަހު الله ގެ އަރުޝީގެ ހިޔާވަހިކަމުގައި އުޅާނެމީހުންގެ ނަބިއްޔުންނާއި އުޅާނެމީހުންގެ ޚާއްޞަވެރިޔާ ބޭކަލުންނާ އެކުގައި ވާން ޖެހޭނެ (އައްދައިލަމީ އާއި އިބްނުއަސާކިރު).

މި ހަދީސްގައި މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ ވަސިއްޔަތް ކުރައްވަނީ މުރައްބީންގެ ހައިސިއްޔަތުން އަހަރެމެންގެ ދަރިންގެ ކިބައިގައި ވަރަށް މުހިންމު ތިން ސިފައެއް އަށަގެންނެވުމަށެވެ. މިގޮތުން އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމަކީ ކީރިތި ނަބިއްޔާ ﷺ ދެކެ ލޯބިވުމުގެ ސިފަ އެވެ. އެބަހީ އެކުދިންނަށް ދަސްކޮށްދީ އެންމެހާ ކަންކަމަށް ވުރެބޮޑަށް، އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ލޯބި ހިތުގައި އުފެއްދުމެވެ.

ދެވަނަ ކަމަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުން، އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުބައިތު ކަނބަލުންނާއި ދަރިދަރިކާފުޅުންނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ދުރި އާއިލާ ދެކެ ލޯބިވުމުގެ ސިފަ އެވެ.

ތިންވަނަ ކަމަކީ ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުން، އެބަހީ ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި ހިފުޒުކުރުމާއި ޤުރުއާން އުނގެނުމާއި އުނގަންނައިދިނުމުގެ ބަރަކާތްތަކުގެ ސިފަ އެވެ. ޤުރުއާން އުނގެނުމަކީ މުހިންމު އެވެ. މިގޮތުން ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވައި ހިފުޒުކުރާ މީހުންނަކީ ސުވަރުގެވަންނާނެ ބަޔަކީ ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި އޭގައިވާ ކަންތައްތައް ޢަމަލުކުރުމެވެ. އަދި ﷲ ގެ ހިމާޔަތްލިބޭ ފަރާތެއް އެއީން ހިމާޔަތްލިބޭއިރު ނިތުނާ ދުވަހު ﷲ ގެ ޢަރުޝު ހިމާޔަތްލިބޭ ދުވަހުގައި ނަބީންނާއި ޞިއްދީޤުންނާއި ޝަހީދުންނާއި ޞާލިހުންނާ އެކުގައި ވުމުގެ ނަސީބު ލިބިގެންނެވެ.

ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އަހުލުބައިތުންގެ އާލުން ދެކެ ލޯބިވުން

ނަބިއްޔާ ﷺ ދެކެ ލޯބިވުމަކީ އީމާންކަމުގެ އަސާސެކެވެ. އަދި ކޮންމެ މުސްލިމަކަށް ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އަހުލުބައިތުން ހަދީސް ކުރައްވާފައި ވެ އެވެ. "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާއި ދަރިންނާއި އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް ވުރެ ވެސް ބޮޑަށް ލޯބިވާ ފަރާތަކަށް ތިމަން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަހާ ހިނދަކު އެކަކުވެސް (ފުރިހަމަ ގޮތުގައި) އީމާންވާ ކަމުގައި ނުވެ އެވެ (މުއްތަފަޤުން). އަލްއަދަބުލް މުފްރަދުގެ 6 ވަނަ ހަދީސް ނަގާ ގޮތުގައި، ލޯބިވުމަކީ ކީރިތި ބަރަކާތް ގޮތުގައި ފިޔަވަޅުތަކަށް އެއްގޮތް ކީރިތި ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ލޯބިކުރަން ބޭނުންވާނެ އެވެ. ޢުމަރުގެފާނު ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ދެކެ މި ލޯބި ބޮޑުވިޔަސް ކަމުގައި ވެސް ދިޔައީ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ވުރެ ބޮޑަށް ނަބިއްޔާ ދެކެ ލޯބިވާން އަންގަވާފައި ވިދާޅުވި ހިސާބުންނެވެ (ބުޚާރީ).

ރަސޫލާ ﷺ ދެކެ ލޯބިވުމަކީ ހަމަގައިމުވެސް ﷲ ދެކެ ލޯބިވުމުގެ ތެރެއިން އުފެދޭ ލޯބިއެކެވެ. އަހުލުބައިތުން ހަދީސް ކުރައްވާފައި ވެ އެވެ. "މާތް ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ނިޢުމަތްތަކުގެ ސަބަބުން ﷲ ދެކެ ލޯބިވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ދެކެ ލޯބިވާތީ ތިމަން ކަލޭގެފާނު ދެކެ ލޯބިވާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެކެ ލޯބިވާތީ ތިމަން ކަލޭގެފާނުގެ އާލުން ދެކެ ލޯބިވާށެވެ!" (އައްތިރްމިޒީ).

މިއިން އެނގެނީ ރަސޫލާ ﷺ ދެކެ ލޯބިވާ ނަސީޙަތެއްގެ ގޮތުގައި އަހުލުބައިތުންގެ އާލުން ދެކެ ވެސް ލޯބިވާން ޖެހޭނެ ކަމެވެ. މިކަމަށް އިތުރަށް ބޮޑު ދިރާސާ ކުރުމަށްފަހު ފެށޭ ކަމެކެވެ. މިގޮތުން އެ މީހުންގެ ވާހަކަދައްކާއިރު ގޮތުގައި ރަސޫލާ ﷺ ބަލާ ނަމަ އެފެދޭބަޔަކު ފެށޭ އެ މީހުންގެ ވާހަކަފުޅު ކަމުގައި ބޮޑުކަން އަހުލުބައިތުން އެންމެގެ އެވެ. އަދި އެތެރެއިން ވާހަކަދައްކާ ބުނާ އެން ﷲ ވާހަކަ ބޮޑަށް އެތެރެއިން އެއްވެ ލޯބިވުމާ ބޮޑުކަން ﷲ އޮތްތަކެއް ބޮޑަށް އަހުލުބައިތުން ދޫކޮށް ކަމެއް ކުރެވިދާނެ (އައްތިރްމިޒީ). ނަބިއްޔާގެ އާލުން ދެކެ ލޯބިވުން ޙައްޤުކަން އައްޝޫރާ ސޫރަތުގެ 23 ވަނަ އާޔަތުން ވެސް ދޭހަވެ އެވެ.

ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި ހިތުދަސްކުރުމާއި އެ އަށް އަމަލުކުރުން

ޤުރުއާން ކިޔެވުމަކީ މުސްލިމުންގެ ދިރިއުޅުމުގެ ހާއްޞަ މަންހަޖެއްގައި ހިމެނޭ މުހިންމު ކަމެކެވެ. ސަބަބަކީ ޤުރުއާނަކީ މުސްލިމުންގެ ދިރިއުޅުމުގެ ދުސްތޫރު ކަމުގައި ވުމެވެ. އެހެންވެ ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘް ކުރައްވަނީ "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ ޤުރުއާން ދަސްކޮށް އެހެން މީހުންނަށް އެ ދަސްކޮށްދޭ މީހާ" ކަމަށެވެ (އަލްބުޚާރީ). އެހެން ހަދީޘެއްގައިވާ ގޮތުން ޤުރުއާނަކީ އޭގެ ސަބަބުން ބަޔަކު މަތިވެރި ކުރައްވައި އަނެއްބަޔަކު ދަށްކުރައްވާ ފޮތެކެވެ (މުސްލިމް).

މި ރަމަޟާނު އިސްލާމީ މަރުކަޒުގައި ކުރިއަށްޖެހުނު (މ) އަލުކަމުގައި.---ފޮޓޯ: ނިޝާން އަލީ މިހާރު

ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނުމާ މުއުމިނުން ބޭނީ ބަލުގެ މުޅިރަށި، އެ ފޮތް ކިޔަވައި ހިތްދަސްކޮށް އޭގައި އަމަލުކުރާ މުއުމިނުންނެވެ. މި މުއުމިނުނަކީ، الله ގެ ހިދާޔަތަށް ޖެހިގެން ހިދާޔަތްލިބިގަތް ނުލިބޭ ދުވަހު الله ގެ ރަޙްމަތުގެ ހިދާޔަތްތަކުގެ ދަށްގައި ތިބޭހުގެ ނަސީބު ލިބޭނެ ބައެކެވެ. އަދި މި ތިބޭމުގައި އުޅުމުން ވާގޮތަ ނަބީބުންނާއި ސިއްދީގުންނާއި ޝަހީދުންނާއި ޞާލިޙުންނާ އެކުގައެވެ. ސަބަބަކީ މި ބުނުން ވާގޮތު الله އާއި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވާ މީހުން ކަމުގައެވެ. މިފަދަ މުއުމިނުނަކީ ކިތަން ބާއްޖަވެރިވުން ލިބަ ބޮކޮވީންނާ އެކު ނިއުމަތް ލިބޭނެ މުއުމިނުނެވެ (އައްނިސާއު 69).

ހަދީސުން ލިބޭ ތަރުބިޔަތު ފާހަގަކުރުމަށް

މި ހަދީޘުން މުޙައްބަތްނެގެން ލިބޭ އެއް ފާހަގަކަމީ، އިސްލާމީ ދިރިއުޅުމު އަހުލާގެ މަތީ ދިރިއުޅުން އެންމެ ތޯއްތެ އިޚްލާސްތެރި ފެނިގެން ތަރުބިއްޔަތު ކުރަން ޖެހޭ ކަމެވެ. ހައްގަޔާ މުޖުތަމަޢެއް ބިނާ ކުރުމަށް އާގުރާ ހިނގާނެއެވެ.

ދެވަނަ ފިޔަވަޅަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނާއި މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމަށްޓަކައި ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި الله އާއި ޤުރުއާނާއި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުން ދެކެ ލޯބިވާން ތަރުބިއްޔަތު ކޮށްދޭން ޖެހޭނެ ކަމެވެ. މިގޮތުން މި ރޫޙު ވަރުގަދަ ކުރުމަށްޓަކައި ތަފާތު ކަސްރަތުތަކާއި ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. މީގެ ނަމޫނާއެއްގެ ގޮތުން މުހިންމު އަޚްލާގުތަކާއި ދަރިންގެ ކިބައިން ފެންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އެއްކަމަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތުގައިވާ ކަސްރަތަށް ދަރިން ތަބާވުމެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ މުބާރަކް ސީރަތާއި ވާހަކަތައް ކިޔައިދީ ދިރާސާކުރުމެވެ. ދެވަނަ ކަމަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތްތަކާއި ހަދީޘް ދަސްކޮށްދިނުމެވެ. ތިންވަނަ ކަމަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުޅިވަރުގެ ފެންވަރުގެ ވާހަކަތައް ކިޔައިދިނުމެވެ. ހަތަރުވަނަ ކަމަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ހަޔާތުގެ ހާދިސާތަކާއި ކަންކަން ދަރިންނަށް ކިޔައިދީ ލޯބިވެވޭތޯ. މިގޮތުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުބައިތާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީން އަޅުގަނޑުމެން ލޯބި ކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

ތިންވަނަ ފިޔަވަޅަކީ، އިސްލާމްދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތުގައި ހިމެނޭ އެންމެ މުހިންމު މަސްއޫލިއްޔަތެއް ދަރިންނަށް ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދިނުން ކަމެވެ. އެހެންކަމުން ޤުރުއާން ތިލާވަތް ކުރުމަށާއި ހިތުދަސްކުރުމަށް މިންވަރު ކަނޑައަޅައި ހިތްވަރު ދީ ބެލެނިވެރިން މަސައްކަތްކުރަން ޖެހެއެވެ. އަދި މި ހިދުމަތް ކަމަކަށް ވެސް ބެހޭ ޤުރުއާން އަހަރު ކުރަން ތަރުބިއްޔަތު ޖެހޭނެއެވެ.

ހަތަރުވަނަ ފިޔަވަޅަކީ، ޤުރުއާން އުނގެނުމަށް މިންވަރު ތަކުގެ ވަގުތު ބޭނުން ކުރަންވީ ތަރުބިއްޔަތުގެ ހިތުވަރު ދޭން ޖެހޭނެ ކަމެވެ. އުނގެނުމާ ހަމައެކަނި އެ ފަރާތުގެ ވަކި ދަރިން ކުރުމަށް ދެވޭ ކަމުގެ އަޚްލާގީ ހަމަތައް ވިސްނައިދީ ޤުރުއާން ހިތުދަސް އަދި އެ އަދަބު ކުރުމަށް ދަރިވަރުންގެ ސަމާލު ވަކިން ބޭނުން އިސްކުރެވޭ ކަމެކެވެ.

ވީމާ ކުރިން ތަރުބިއްޔަތު ކުރުމުގައި މި ހަރަކާތް ގައި ނަބިއްޔާ ވަސީލަތް ކުރައްވާފައި އެވާ މިން ސިފަ ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި އަހަރެންނަށް ސާފުވޭ ހެޔޮ ގޮތުގައި ދިރިހުރި އަޚްލާގު ވަކި ތަރުބިއްޔަތު ކުރުން ހަމަ ކަންތައް މުސްލިމުކަމަށް ފަސް މަސައްކަތް ކުރަން ވާން އެވެ.